

Kirke historiske samlinger 1976

*Udgivet af Selskabet
for Danmarks Kirkehistorie
under redaktion af
Leif Grane
Martin Schwarz Lausten
Jørgen Stenbæk*

AKADEMISK FORLAG

KØBENHAVN

INDHOLD

Krucifix-Eucharisti. En kunst- og liturghistorisk sammenhæng belyst ved et par danske eksempler. Af <i>Otto Norn</i>	7
Nyfundne danske middelalderlige ritualbøger. Af <i>Knud Ottosen</i>	17
Gustav Vasa, Reformkatoliker och Evangeliska Reformatorer. Af <i>Sven Kjällerström</i>	23
John Borthwick og hans plan om et samlet protestantisk Nord- europa. Af <i>Th. Lyby Christensen</i>	44
Avenarii bønner i Sthens oversættelse. På sporet af den danske bønnebogs 1. udgave 1571. Af <i>Jens Lyster</i>	67
Jesper Brochmann's naturretslære. Et upåagtet, stilfærdigt opgør med philipismen. Af <i>Jørgen Stenbæk</i>	84
Matthias Steuchius' prästvigningsritual 1695. Ett blad ur Lun- dastiftets försvenskningshistoria. Af <i>Hilding Pleijel</i>	98
Det kateketiske Selskab i København 1738–1745. Af <i>Knud Ban- ning</i>	107
Omkring Peter Christian Kierkegaards teologiske disputats. Af <i>Leif Grane</i>	122
Et møde med perspektiver eller perspektiver i et møde. Marten- sen hos Baader i München 1835. Af <i>Jørgen Pedersen</i>	150
Vilh. Beck og N. L. Feilberg. Af <i>Martin Schwarz Lausten</i>	182
Systemskiftet og J. C. Christensens politik 1901–02. Belyst ved breve af Harald Holm. Af <i>Carl Trock</i>	190
Trosbekænnelsen under 1900-talet. Af <i>Åke Andrén</i>	208
F. C. Krarups breve til Michael Neiiendam. Af <i>P. G. Lindhardt</i>	221
Den sønderjydske salmebog. Af <i>Anders Malling</i>	235
Forkyndelse som befrielse fra kirkehistorien. En studie i P. G. Lindhardts prædiken-kunst i samlingen »Det evige liv«. Af <i>Jørgen I. Jensen</i>	253
»Vad som över bliver«. Af <i>Carl-Gustaf Andrén</i>	277
Harald Westergaard og John Malcolm Ludlow. Optakten til den kristelig-socialt bevægelse i Danmark. Af <i>Torben Chri- stensen</i>	292
1975 – En oversigt. Af <i>Carl Trock</i>	327
Forfatterens adresser	355
Register. Ved <i>Anne-Grethe Lausten</i>	357

Kirke
historiske
samlinger
1976

Tilgnet
professor, dr. theol. Niels Knud Andersen
formand for
Selskabet for Danmarks Kirkehistorie
i anledning af
60-årsdagen den 22. november 1976

KIRKEHISTORISKE SAMLINGER 1976

Bogen er sat med Intertype Baskerville
og trykt i Krohns Bogtrykkeri på S masse fra De forenede Papirfabrikker.
Akademisk Bogbinderi stod for bogbinderarbejdet.
ISBN 87-500-1694-6

FORORD

Bestyrelsen for »Selskabet for Danmarks Kirkehistorie« har sammen med redaktionen af »Kirkehistoriske Samlinger« besluttet at dette bind skulle tilegnes Selskabets formand, professor, dr. theol. Niels Knud Andersen som en hyldest i anledning af 60-års fødselsdagen den 22. november. Redaktionen glæder sig over, at denne anvendelse af »samlingerne« så langt fra at lede væk fra deres formål tværtimod har givet denne årgang karakteren af en præsentation af bredden og forhåbentlig også kvaliteten af dansk kirkehistorisk forskning. De mange kolleger og medarbejdere, som har ønsket at være med i denne fødselsdagshilsen, er et vidnesbyrd om, at Niels Knud Andersen ikke behøver at være bange for, at studiet af den danske kirkehistorie, som har lagt beslag på hans egen arbejdskraft siden ungdommen, og hvis trivsel altid ligger ham på sinde, skal visne hen foreløbig.

Der skal ikke her gøres noget forsøg på at karakterisere Niels Knud Andersens indsats for dette studium, men det kan ikke være urimeligt kort at minde om enkelte led i denne indsats. Allerede som student gjorde han sig bemærket som forsker ved sin prisafhandling om Jens Grand, der med rette blev udgivet, og med disputatsen om *Confessio Hafniensis* befæstede han sin position som en lærd kender af ældre dansk kirkehistorie. Det var naturligt, at Det teologiske Fakultet og Københavns Universitet 1957 fik sat igennem, at han ansattes som ekstraordinær professor i dansk kirkehistorie. Ved sin undervisning, ved redaktions- og udgiverarbejde og ved sin fortsatte forskning har han siden varetaget faget med energi og udholdenhed, og ikke mindst – et mindre ord kan ikke gøre det – ved sin store kærlighed til Danmarks kirkehistorie. Hans indsats for en styrkelse af det nordiske samarbejde inden for kirkehistorien er velkendt og påskønnet, og redaktionen glæder sig over, at der i dette bind også bringes bidrag af kirkehistorikere fra Sverige. I de senere år har hans forskning samlet sig om salmer og salmebøger, og han har i denne forbindelse ikke blot ydet en indsats i forbindelse med den salmeregistrant, som er blevet udarbejdet på Institut for Kirkehistorie ved Københavns Universitet, men også formået at samle en kreds af yngre medarbejdere om dette arbejdsfelt.

Det er karakteristisk for Niels Knud Andersen, at han ikke blot altid har lagt vægt på samarbejdet med andre historikere, men at han også har deltaget aktivt i organiseringen af et sådant samarbejde på

bred basis. I en kreds af historikere føler han sig hjemme, og han har altid stærkt betonet det historiske arbejdes principielt fælles præg på tværs af fakulteterne. Det betyder ikke, at han ikke føler sig som teolog, men han ser det ikke som sin opgave at give udtryk for markante teologiske standpunkter. Derimod har han altid været engageret i kirkeligt arbejde af forskellig art. Ligesom J. Oskar Andersen vil han være »realhistoriker«, og ligesom han finder han et studium af fromhedslivet væsentligt og måske nok så væsentligt som teologiske meninger i fortid og nutid. Selv om han nu bruger sin tid og sine kræfter på kirkehistorisk arbejde, er det ikke for ingenting, han en årrække har været præst. Den nødvendige arbejdsdeling er for ham ikke et uovervindeligt svælg der hindrer ham i at blive, hvor han kom fra samtidig med, at han er brudt op til et andet arbejde.

Niels Knud Andersen kan se tilbage på en gerning, der har båret mange frugter. Han er en trofast og ubestikkelig kollega, hvis fundamentale venlighed strækker sig til enhver, der ikke ringeagter Danmarks Kirkehistorie og Den danske Folkekirke. Redaktionen af »samlingerne« føler sig tryk og godt støttet af ham som Selskabets formand. Vi ønsker ham kræfter og lyst til endnu mange års gerning som professor og som dansk kirkehistories ven, beskytter og forkæmper og overrækker ham »Kirkehistoriske Samlinger 1976« som en ærlig ment og vel fortjent gave og lykønskning.

På redaktionens vegne
Leif Grane